

بسم الله الرحمن الرحيم

درسنامه سطح 1

موضوع: روابط فامیلی (الگوی صلہ رحم)

تهیه شده در موسسه یاران موعود (عج الله تعالی فرجه الشریف)

جلسه اول

برای شروع درس، ابتدا مربی محترم برخی تصاویری را به دانش آموزان نشان می دهد. در صورتی که این امکان وجود نداشته باشد، مربی می تواند تصاویر را روی تابلو ترسیم و یا حداقل اسامی آنها را روی تابلو بنویسد و از مخاطبان خود می خواهد که در مورد هر یک از آنها توضیح دهند. توضیح درباره اینکه با دیدن این تصاویر به یاد چه چیزهایی می افتند و متوجه چه چیزهایی می شوند.

اما تصاویر:

وقتی دانش آموزان نظرات خود را ارائه کردند، از آنان پرسیده می شود که : حالا چه کسی می تواند بگوید چه رابطه ای میان این موارد وجود دارد. چون همه ی این چیزها درباره یک چیز بود. برای این که به جواب برسیم ابتدا به این سوالات پاسخ دهید.

تنها سوره یک حرفی و بی نقطه؟

انسان بی زبان؟

ورزشی چمنی، یخی و سالنی؟

حافظه رایانه که برای ذخیره سازی اطلاعات بکار می رود؟

معصوم چهارم؟

نماد گذشت، فداکاری و مهربانی؟

برای رسیدن به پاسخ باید حروف اول این کلمات را کنار یکدیگر بگذارید تا به پاسخ برسید؟

صله رَحِم

آفرین!

ص
لال
هاکی
رَم
حسن
مادر

«صله» در لغت به معنای احسان و دوستی آمده است و مراد از «رَحِم» خویشاوندان و بستگان هستند. در اصطلاح هم، صله رحم محبت و ارتباط داشتن و با خبر بودن از خویشان و نزدیکان است. آری! همه اینهایی که در بالا ذکر کردیم در واقع نمایانگر شیوه های ارتباط گیری و معاشرت و با خبر شدن از دیگران است. چون می دانیم که انسان موجودی است که نمی تواند تنها زندگی کند و مجبور است که با دیگران ارتباط داشته باشد.

شاید تعجب کنید ولی جالب است که بدانید موارد و شیوه هایی که در ابتدا ذکر کردیم، همه ی آنها به نوعی در دین ما وارد شده است. برای اینکه این موضوع را بهتر درک کنیم لازم است به دو نوع که در کارتها نوشته شده

دقت کنید:

ارتباط واقعی

کارت اول:

ارتباط واقعی: یعنی اینکه انسان با اقوام و خویشان خود رفت و آمد داشته باشد و از نزدیک آنان را ببیند و در کنارشان حضور فیزیکی داشته باشد. در این صورت است که انسان با هواپیما، ماشین و هر چیز دیگری خود را به دیدار آنان می رساند و از ثمرات و برکات صله رحم استفاده می نماید. رسول خدا - صلی الله علیه و آله - فرمودند: به آنان که حاضرند و آنان که غایبند و آنان که تا روز قیامت به دنیا خواهند آمد، سفارش می کنم که یک سال راه باشد، زیرا صله رحم

(یکی) از (مسائل مهم) دین است.¹

ارتباط مجازی

کارت دوم:

آنچه که مورد نظر و پسند اسلام است این که اصل ارتباط حفظ شود و بهترین شیوه نیز همان دید و بازدید و چهره به چهره بودن دیدارها است؛ حال اگر کسی نتواند به هر دلیلی، این شیوه را اجرا نماید در مرحله بعدی

¹ . بحار الانوار، ج 74، ص 105.

باید از روش های جایگزین استفاده کنند. پیامک، تلفن، نامه، پست الکترونیکی (ایمیل) و وسائل ارتباطی دیگر از جمله این روشهاست.

در حدیث وارد شده که پیامبر فرمود: «صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَكُلُّوا بِسَلَامٍ»؛ صله رحم کنید ولو به سلام گفتن و احوالپرسی باشد.

امیر مؤمنان - علیه السلام - نیز فرمود: «صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَ لَوْ بِالتَّسْلِيمِ»؛ با بستگان خود صله رحم کنید، گرچه با سلام کردن (به آنان) باشد.^۳

امام صادق - علیه السلام - نیز می فرماید: پیوند میان برادران آن گاه که پیش هم هستند، دیدار همدیگر است و در مسافرت نامه نوشتن به یکدیگر.^۴

امام صادق (ع) فرمود: «صَلِّ رَحِمَكَ وَكُلُّوا بِشَرِبُهُ مِنْ مَاءٍ وَأَفْضَلُ مَا تُوَصَّلُ بِهِ الرَّحِمَ كَفُّ الْأَذَى عَنْهُمْ»؛ صله رحم کن و با خویشانت ارتباط برقرار کن ولو به جرعه ای آب باشد و بهترین صله رحم آزار نرساندن به خویشان است.^۵

البته صله رحم به این موارد خلاصه نمی شود، بلکه رسیدگی های مالی، فکری، حمایت های جانی، اذیت و آزار نرساندن، شرکت در غم و شادی خویشان، و ... از جمله بهترین حالات و شیوه های صله رحم است. با این بیان، روشن می شود که صله رحم یعنی ارتباط و پیوند با اقوام و خویشاوندان که می تواند در قالب شکل های گوناگون نمود خارجی پیدا کند. گاهی اوقات در حدیث سلام کردن و احوال پرسی است، و گاهی به صورت ملاقات های حضوری، کمک مادی و معنوی در موقعیت های مقتضی و بالاخره تماس های مستقیم و غیرمستقیم با اقوام به گونه ای که احساس شود پیوند خویشاوندی همواره بین آن ها برقرار است.

اهمیت صله رحم

در اسلام، معاشرت و ارتباط با فامیل آنقدر اهمیت و جایگاه دارد که خدای متعال هم آن را در ردیف پرستش خود قرار داده، می فرماید:

«وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدِينَ إِحْسَانًا وَ بِذِي الْقُرْبَىٰ...»؛ خدا را پرستید و هیچ چیز را شریک او قرار ندهید و به پدر و مادر و خویشان نیکی کنید.

در جای دیگر می فرماید: «وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسْأَلُونَ بِهِ وَ الْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا»؛ بترسید از آن خدایی که به نام او از یکدیگر درخواست می کنید؛ و درباره ارحام کوتاهی نکنید، همانا خداوند مراقب شماست.

2 - بحار، ج 71، ص 84 و ص 104.

3 . اصول کافی، ج 2، ص 155.

4 . کافی، ج 2، ص 670.

5 . کافی، ج 2، ص 151.

برخی از فواید و آثار صله رحم

پرسش اینجاست که به فرض که ما با اقوام و خویشان خود ارتباط برقرار کردیم. این ارتباط و خود و دیگران را به زحمت انداختن چه فایده ای دارد؟

برای آشنایی بیشتر با فواید و آثار ارتباطات و معاشرت های فامیلی به برخی از فواید آن اشاره می کنیم.

1) طوع لای م ر ن

بله! درست است: عمر طولانی

همه دوست دارند عمر طولانی و زیاد داشته باشند. یکی از بهترین راههای رسیدن به این خواسته، برقراری ارتباط با فامیل و نزدیکان است که باعث می شود عمر انسان طولانی تر شود.

امام رضا - علیه السلام - در این باره می فرماید: چه بسا مردی که تنها سه سال از عمرش باقی مانده است، اما خدا به خاطر صله رحم، باقیمانده عمرش را به سی سال می رساند و خدا آنچه را می خواهد، انجام می دهد. شخصی به نام میسر از امام باقر یا امام صادق - علیهما السلام - نقل کرده که آن حضرت فرمود: ای میسر گمان می کنم به خویشان خود نیکی میکنی؟

گفتم: آری فدایت شوم! من در نوجوانی در بازار کار می کردم و دو درهم مزد می گرفتم، یک درهم آن را به عمه ام و درهم دیگر را به خاله ام می دادم. آن گاه امام فرمود: به خدا سوگند تاکنون دوبار مرگت فرا رسیده، ولی به خاطر صله رحم به تأخیر افتاده است.^۷

امام صادق (علیه السلام) فرمود: «ما چیزی را جز صله رحم سراغ نداریم که عمر را زیاد کند، تا آنجا که گاهی تا زمان مرگ یک نفر، سه سال مانده است، ولی او اهل صله رحم می شود. آنگاه خداوند، سی سال بر عمرش می افزاید و سی و سه سال دیگر زنده می ماند. و گاهی اجل کسی سی و سه سال است، به خاطر قطع رحم و گسستن رابطه های خویشاوندی، کاهش می یابد و اجلش سر سه سال فرامی رسد.»^۸

2) ت ر و ث

بله! ثروت

خداوند به کسانی که با اقوام و خویشاوندان خود رابطه دارند و از حال آنان باخبر می شوند، مال و ثروت و روزی زیادتری عنایت می کند.

6. اصول کافی، ج 2، ص 150.

7. بحارالانوار، ج 74، ص 100.

8. اصول کافی، ج 2، ص 152.

حضرت سجاد - علیه السلام - فرمود: هر کس دوست دارد، خدا عمرش را طولانی و روزی اش را افزایش دهد، باید صله رحم کند.⁹

بعضی افراد از معاشرت با اقوام دور و نزدیک خود طفره می روند تا به قول خودشان پولی را که با هزاران زحمت به دست آورده اند بیهوده از بین نبرند!! آنها صله رحم را ترک می کنند تا فرصت بیشتری برای کارکردن داشته باشند و از این راه، درآمد خود را حفظ و بیشتر کنند.

ولی این افراد اگر در مفهوم روایت های امامان بیشتر دقت کنند، پی می برند به اینکه نه تنها با قطع رحم روزی خود را گسترش نمی دهند، بلکه خود را از توفیقی بزرگ محروم می سازند. امام صادق علیه السلام می فرماید: «صله رحم، عمر را زیاد می کند و فقر و پریشانی را از بین می برد.» پس، صله رحم کنید تا فقر از میان برود و روزی ها افزون تر شود.

3) دوی کای

احسنت! کادویی

همه ما از گرفتن هدیه خوشحال می شویم و نسبت به هدیه دهنده احساسات مثبت و خوشایندی ابراز می کنیم. میهمان هم در آداب اسلامی، به عنوان هدیه ای الهی توصیف شده است؛ چرا که او روزی خود را به همراه می آورد و با رفتنش گناهان میزبان آمرزیده می شود.

روزی پیامبر اسلام (ص) در جمع یاران خود فرمودند: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ خَيْرًا أَهْدَىٰ إِلَيْهِمْ هَدِيَّةً. قَالُوا: وَ مَا تِلْكَ الْهَدِيَّةُ؟ قَالَ: الضَّيْفُ. يَنْزِلُ بِرِزْقِهِ وَيَرْتَجِلُ بِدُثُوبِ أَهْلِ الْبَيْتِ؛ زمانی که خداوند بخواهد به گروهی خیری بدهد، هدیه ای برای آنها می فرستد. پرسیدند: آن هدیه چیست؟ فرمود: آن هدیه میهمان است که رزق و روزی خود را به همراه می آورد و با رفتنش گناهان اهل خانه بخشیده می شود.¹⁰

رزق ما با پای میهمان می رسد از خوان غیب میزبان ماست آنکس که می شود میهمان ما و نیز فرمود: الرِّزْقُ أَسْرَعُ إِلَى مَنْ يُطْعِمُ الطَّعَامَ مِنَ السَّكِينِ فِي السَّنَامِ؛ کسی که ضیافتی بر پا می کند و از دیگران پذیرایی می نماید، روزی او به سرعت برایش نازل می شود.¹¹

ضمن این که به برکت قدوم میهمان و انجام صله رحم، خطر و بلاهای در کمین انسان از او دور می شوند.

امام باقر - علیه السلام - فرمود: رسیدگی به خویشان بلا را دور می سازد.¹²

اما فایده چهارم را باید خود شما به دست بیاورید! چگونه؟ با پیدا کردن رمز جدول.

9. اصول کافی، ج 2، ص 156.

10. میزان الحکمه، ج 2، ص 1718.

11. همان مدرک

12. اصول کافی، ج 2، ص 152.

ر	ب	ح	ص
م	ل	ک	ا
ن	د	ا	ت
ز	ه	م	ه
ح	ر	د	م
	ی	ی	ا

رمز جدول: عدد 6

پیام جدول: صله رحم محبت ها را زیاد می کند.^{۱۳}

تذکر: خانه آخر شمرده نمی شود.

بله دوستان من! محبوبیت نزد خویشاوندان

همه دوست دارند که نظر دیگران را به خودشان جلب کنند و او را دوست داشته باشند. حال وقتی یکی از افراد فامیل، در بحران و مشکلات زندگی اش غوطه می خورد، اگر یکی از خویشاوندانش که اهل نیکوکاری است، با آنها صله ارحام کند و نگرانی آنها را نگرانی خود بداند، در این صورت خانواده ای که در رنج و سختی به سر می برد، او را فرشته ای آسمانی می پندارد که برای حل مشکل و رهایی اش فرود آمده است، گرچه از او، تنها هم دردی و همدلی ببیند. از امام علی علیه السلام نقل است: «صَلَةُ الرَّحْمِ تُوجِبُ الْمَحَبَّةَ؛ پیوند با خویشاوندان، محبت می آورد».

و فرمود: «صله رحم... انسان را در میان خانواده و بستگانش محبوب می سازد».^{۱۴}

با توجه به این ارزشمندی و اهمیت است که سفارش شده که انسان حق ندارد حتی با آنانی که با انسان قهر کرده اند هم، قطع ارتباط نماید.

فردی خدمت حضرت رسول صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: خویشاوندی دارم که با آنها پیوند می کنم و رابطه دارم، اما آنان آزارم می دهند، [از این رو] تصمیم گرفته ام آنان را ترک کنم.

¹³ . ابتدا حرف اول نوشته شده (ص) و سپس با رمز 6 شروع به شمردن از خانه دوم می کنیم و به شماره 6 (در شمارش اول می شود خانه 7) رسیدیم، حرف آن خانه را در کنار حروف دیگر قرار داده تا به همین ترتیب 23 حرف کنار هم قرار گیرند و با آنها رمز جدول تکمیل گردد.
¹⁴ . اصول کافی، ج 2، ص 151 .

حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمود: آن گاه، خدا هم تو را ترک می کند!... گفت: پس چه کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به کسی که محرومت کرده، عطا کن؛ با کسی که از تو بریده، رابطه برقرار کن کسی که بر تو ستم روا داشته، از او درگذرد. هر گاه چنین کردی، خداوند پشتیبان تو خواهد بود. از حضرت علی علیه السلام نیز روایت می کنند: «با خویشاوندان پیوند و رفت و آمد داشته باشید، هر چند آنان با شما قطع رابطه کرده باشند».

تکلیف دانش آموزی: ارتباط برقرار کردن با 5 نفر از خویشاوندان نزدیک با استفاده از روش های مختلف گفته شده در درس (پیامک، حضوری، تلفن و ...).

والسلام

مؤسسه علمی فرهنگی یاران سبز موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف

معاونت پژوهش

به کوشش حجت الاسلام و المسلمین رضا اخوی